

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE

**CAHIERS
DE
L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN**

90

Saxo Institute

2021

Robert Kilwardby
Notulae super Librum divisionum Boethii
An Edition
by
Sten Ebbesen

Introduction

1. The Author and his Œuvre.

Robert Kilwardby (c. 1215–1279) was *magister regens* at the faculty of arts in Paris c. 1237–1245. After returning to his native England he became a Dominican friar, a master of theology (c. 1256), prior provincial of his order in England (1261), archbishop of Canterbury (1272), and, finally, in 1278 cardinal bishop of Porto.¹

Kilwardby composed a considerable number of philosophical, grammatical and theological works. Most of the philosophical ones have the form of literal commentaries (*expositiones*) on the books of the *Ars vetus* and the *Ars nova*, and were probably produced in connection with the author's teaching in Paris.² Among the works commented on was Boethius' *De divisione* or *Liber divisionum*, as it was often called in the Middle Ages. Only a small part of the commentary has survived, and in the one manuscript that contains it there is no attribution, but in his ground-

¹ On Kilwardby's life, see P. Osmund Lewry, 'Robert Kilwardby', in J. Hackett, ed., *Dictionary of Literary Biography*, vol. 115, *Medieval Philosophers*, Detroit–London 1992, pp. 257–262.

² See list of works in Olga Weijers, *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris: textes et maîtres (ca. 1200–1500)*, VIII, *Répertoire des noms commençant par R* (Studia Artistarum 25), Brepols: Turnhout 2010, pp. 198–216.

breaking 1978 study of Kilwardby's logical writings Osmund Lewry convincingly argued that both the commentary on *De divisione* and the ones on *Peri hermeneias* and *Liber sex principiorum* that accompany it in the manuscript are by Kilwardby.¹

2. The Manuscript

V = Venezia, Biblioteca Nazionale Marciana VI.66 (= 2528), late 13th or early 14th c., parchment, mm. 314 x 240, ff. 51. Composition: 1-12, 13-24, 25-36, 37-48, 49, 50-51. Description based on personal inspection in 1973.

Contents:

1-18v	<Robertus Kilwardby>, Comm. in Arist., <i>Int.</i>
18v-29v	<Robertus Kilwardby>, Comm. in Anon., <i>VI Principia</i>
30-31v	<Robertus Kilwardby>, Comm. in Boeth., <i>Divis.</i> , frgm.
32-50	Anon., Comm. in Arist., <i>SE</i>
50v	<i>notulae</i> (not philosophical)
51r-v	<i>vac.</i>

3. Contents

The work is a fragment, consisting of three parts, probably to be understood as *lectiones*, though not expressly so called in the ms. The third part seems to have lost a little at the end. Osmund Lewry has calculated that "if Kilwardby completed this work, there may be as many as further nine *lectiones* lacking."²

Part 1 covers some introductory questions:

1. *Quid?*, i.e., What is the subject matter of Boethius' treatise?
2. *Qualiter?*, i.e., Which is the *modus scientiae*, the way he treats the matter?
3. *Ad quid?*, i.e., what is the purpose of the treatise?
4. What is the title of the treatise?
5. Which part of philosophy does it belong to?

¹ P. Osmund Lewry's *Robert Kilwardby's Writings on the 'Logica Vetus' studied with regard to their Teaching and Method*, unpublished thesis, Oxford 1978, especially pp. 33-64.

² Lewry 1978 (preceding note), p. 352

The fifth item gives rise to a short *quaestio* whether dealing with division is part of a logician's job, and then follow five more short questions about the possibility and unity of the science of division and what it teaches us.

Part 2, the first *lectio* proper, covers the "*prooemium*" of *De divisione*, i.e., 4.3-6.16,¹ while part 3 covers the initial part of the "*tractatus*" or "*pars executiva*", i.e., 6.17-10.27.

The text contains three references to the author's commentary on Porphyry's *Isagoge*, two of which I have managed to verify beyond doubt in the copy of that commentary found in ms Cambridge, Peterhouse 206, ff. 33r-42r (see the critical apparatus).

Just as the commentary is anonymous in ms V, so it lacks a title. I have decided to call it *Notulae super Librum divisionum Boethii* in imitation of the titles offered for some of Kilwardby's other commentaries by the manuscript tradition.

4. Influence: Anonymus Domus Petri 205

C = ms Cambridge, Peterhouse 205, which dates from the second half of the 13th century, contains a complete set of commentaries on *Ars Vetus* and *Ars Nova*, of which those on *APr.* and *APo.* are by Kilwardby, and probably also the one on *SE*. The commentaries on *Ars Vetus* are all anonymous, and none appears to be by Kilwardby.²

The commentary on *Liber divisionum* occurs on ff. 52rB–60rA, and is probably a product of the 1250s or 1260s. It shares most of its prologue with the commentary on *Liber sex principiorum* contained in the same ms on ff. 37rA–52rB. But more importantly in the present context: the commentator has borrowed several passages from Kilwardby, as may be seen from the extract in the appendix below, where matching sections from the two works appear side by side. As opposed to Kilwardby's, this commentary has been transmitted in its entirety, and so it almost certainly

¹ References to Boethius' text are by page and line in: Anicii Manlii Severini Boethii *De divisione liber. Critical edition, translation, prolegomena, and commentary* by John Magee, *Philosophia Antiqua* 77, Brill: Leiden &c. 1998.

² See Lewry 1978 (note 1, above). For a description of the ms, see Rodney M. Thomson, *Catalogue of Medieval Manuscripts of Latin Commentaries on Aristotle in British Libraries, Volume II: Cambridge*, Brepols: Turnhout 2013, pp. 146-147.

contains many more loans from his than are now obvious, but it will hardly be possible to ferret them out.

5. Principles of Edition

All deviations from the wording of the manuscript are recorded in the apparatus, whereas the edition does not respect the manuscript's orthography, punctuation or paragraphing.

Ms V often uses extreme abbreviations, the resolution of which is less than obvious. For this reason I have in several cases indicated by means of parentheses which part(s) of a word I have supplemented; thus 's(cientia)' means that V only offers an *s*. Sometimes a '(?)' is appended to a word to indicate that I have been uncertain about how to read it.

All matter in italics has been added by me. Questions, *dubitabilia* and *notabilia* are numbered *Q1..n*, *D1..n* and *N1...n*, respectively. In questions with the structure 'argument, (counter-argument), solution', the first argument is numbered *1* and the solution *3*, irrespective of whether there is a counter-argument *2*.

Lemmata from Boethius' text are underlined, as in V, and references to Magee's edition are added in pointed brackets.

6. Conspectus siglorum

V	codex Venetus Marcianus VI.66
C	codex Cantabrigiensis, Domus Petri 205
\album/	album <i>supra lineam vel in mg. additum extat</i>
<album>	album <i>inserendum censui</i>
<<album>>	album <i>quod iam non videtur olim in codice extitisse putandum</i>
[album]	album <i>delendum censui</i>
[[album]]	album <i>quod in codice extat a librario deletum est</i>
a(lbum)	<i>littera a sola album in codice repraesentat</i>
<***>	<i>lacunam statui</i>
(?)	<i>de lectione vocis praecedentis dubitari potest</i>
a.c.	<i>ante correcturam</i>
p.c.	<i>post correcturam</i>
add.	<i>addidit</i>
om.	<i>omisit</i>
del.	<i>delevit</i>

<Roberti Kilwardby> *Notulae super Librum divisionum Boethii*

V 30r Cum scientia [vel] divisionum maxime conferat ad cognitionem librorum logices, quaerentibus logicam perutile est de hac scientia aliquam habere cognitionem.

Q1-3 Sit igitur prima quaestio de quo est intentio sicut de subiecto, secunda qualiter de eo, tertia ad quid. De causa autem efficiente, cum sit omnino extra, non multum curandum, supponimus tamen quod fuit Boethius.

Q1 Prima quaestio terminatur sic:

1. Illud est subiectum in scientia cuius partes et species universaliter specula[n]tur habens istam scientiam per Aristotelem in primo Posteriorum;¹ sed habens istam scientiam universaliter speculatur² partes et species divisionis; ergo divisio est subiectum in hac scientia.

2. Contra hoc est quod cuilibet divisioni respondet aliqua compositio; cum igitur iste liber sit de divisione sicut de subiecto, erit iste vel alius de compositione sicut de subiecto, quod falsum est. Nec est dare, eo quod oppositorum eadem est disciplina, quod doctrina unius sit sicut doctrina utriusque, quia si hoc, magis deberet doctrina de compositione esse doctrina de divisione quam econverso, cum quia compositio est prior natura divisione et posterius dependet ex priori et non econverso, tum quia compositio est sicut habitus, divisio vero sicut privatio, et privationes cognoscuntur per habitus.

3. Sed hoc solvitur per hoc quod omnis cognitio et omnis scientia plus consistit in discretionem rerum ad invicem et [ad] in separationem unius ab³ alia quam in confusione earundem; cuius signum <est> quod scientia quae est de aliquo subiecto non stat in illo, sed descendit ad eius partes et species et inquirat passiones de partibus et speciebus; magis igitur ordinata est ad cognitionem et scientiam divisio quam compositio, et propter hoc potius descendit haec doctrina ad diversitatem divisionum quam compositionum. Patet etiam quare potius de divisione sit scientia quam de de compositione, aut si de utraque est una, principaliter tamen de divisione; nec sequitur,

¹ Cf. Arist., *APo.* I.7.75a42-b2 & I.28.87a38-39.

² speculatur] specierum V.

³ ab] ad V.

quia compositione cognoscimus divisionem, quod propter hoc universalis sit causa cognitionis et scientiae, et sic remanet divisio subiectum huius scientiae. Et patet de quo est intentio sicut de subiecto, et terminatur prima quaestio.

Q2 Secunda quaestio sic terminatur:

Quia modus scientiae consistit in speculatione proprietatum et pro-(positio)num pro\ba/tarum de partibus et speciebus subiecti, et consimilis modus est hic, patet quod hic est modus scientiae.

Et quia modus et via artis consistit circa generationem, et scientia praesens generat divisionem quantum ad partes sui et species, patet quod¹ est hic modus artis.

Et quia inventio <est> quatinus fiat s(cientia), et in parte ista non est sermo de ali<qu>a parte s(ubiect)i qualiter ex ea fiat s(cientia), neque remote neque² proxime, patet quod non est hic modus inventionis.

Et quia iudicium est quatinus cognoscatur s(cientia), et scientia praesens aliquo modo confert ad cognitionem s(cientiae), patet quod hic est aliquo modo modus iudicii, et procedunt omnes eae rationes.

Et praeter hos modos est hic ille triplex modus qui in qualibet scientia est³ necessarius, sc. modus definitionis, divisionis, collectionis, et praeter hos tres ille quartus qui tantummodo est utilis, et dicitur exemplorum suppositivus. Et sic patet qualiter est hic intentio de subiecto et terminatur secunda quaestio.

Q3 Tertia quaestio sic tractatur: Finis huius scientiae est duplex, sc. coniunctus: cognitio eorum quae determina<n>tur in hac scientia; separatus: sufficiens⁴ cognitio logices, et maxime definitionis et demonstrationis. Et patet ad quid, et terminatur tertia quaestio, et sic patent causae.

Titulus talis: INCIPIT LIBER DIVISIONUM BOETHII.

¹ quod] quid V.

² neque proxime] aut proximo V.

³ est necessarius] sc. necessariis V.

⁴ sufficiens] suffitoni V.

Et patet cui parti philosophiae supponatur, quia rationali sive sermocinali. Rationalis enim non omnino absolvitur a sermone.

Q1 Dubitatur primo an intentio logici possit esse de divisione.

1. Et constat quod non alterius philosophi.

2. Et quod non logici videtur, quia Aristoteles non supponitur esse superfluous nec deminutus in traditione artis logices; et iste tractatus non est Aristotelis; igitur nec erit de esse logices, nec stabit intentio logici super hoc.

3. Dicendum quod non est de esse logices sed de bene esse, nec Aristoteles consi(derando) ar(tem) erat deminutus nec Boethius consi(derando) addiscentes fuit superfluous. Unde haec scientia ponitur esse quasi definitio exponens ali<qu>a nomina, et sic est de intentione logici.

Q2 Sequitur si possit esse scientia de divisione.

1. Et videtur quod non, quia infiniti non est scientia, et divisio est possibilis¹ in infinitum.

3. Dicendum quod divisio non est pos(sibilis) in infinitum nisi potentia solum, et propter hoc non rem<an>et infinitum, et est eius possibilis cognitio et acceptio per causam, et potest de ea esse scientia.

Q3 Sequitur an possit esse scientia una.

1. Arguitur quod non, quia divisio non dicitur de omni divisione secundum eandem rationem, quia non de divisionibus per se et de divisionibus per accidens; et si hoc, non est eius intentio una, et sic non est subiectum unum hic; igitur nec erit una.

3. Dicendum quod divisio nec est simpliciter univocum nec simpliciter aequivocum, sed multipliciter dictum, i.e. secundum prius et posterius dictum de divisionibus per se et per accidens. Ab unitate tali nihil prohibet scientiam esse unam.

Q4. Sequitur [quaestio] cuiusmodi <quaestio> habet determinari per divisionem, cum cognitio divisiva sit quaedam cognitio et cognoscibilia sint²

¹ possibilis] possit V.

² sint] s(un)t V.

ipsa dubitabilia quae quaerimus, et quia quattuor¹ sunt quaestiones, et per definitionem cognoscimus quaestionem “Quid est?”, per divisionem cognoscemus aliquam aliarum.

3.1 Dicendum quod per divisionem terminatur quaestio “Quot?”, [et] quae continetur sub quaestione “Quia” sicut pars eius; quaesito enim quot sint animalia potest² responderi “Animalium aliud tale, aliud tale”, et sic per divisionem terminatur talis quaestio.

3.2 Aut dicendum quod omnes huiusmodi quaestiones terminantur per demonstrationem,³ quamvis non aequae primo; et non omne faciens quamcumque cognitionem terminat⁴ aliquam huiusmodi quaestionem; syllogismus enim dialecticus facit qualemcumque cognitionem, nullam tamen terminat huiusmodi quaestionem, nisi diceretur terminari quacumque cognitione cognosci.

Q5 Sequitur quaerere utrum per divisionem cognoscamus divisum an dividencia.

1. Et <quod divisum videtur,> quia per definitionem cognoscimus definitum, per divisionem cognoscemus divisum.

2. Contra hoc est quod ens, cum sit maxime notum – est enim animae prima impressio –, non habet cognosci per divisionem, et si hoc, aut nulla scientia habet ens dividere, aut, si habet, cognoscuntur dividencia per divisum et non e converso.

3. Dicendum quod per divisionem habet cognosci divisum in quantum divisum, et hoc est cognoscere ipsum in suis partibus, et sic nulla est obiectio de ente.

Q6 Sequitur quaestio utrum tota oratio quae continet divisum et dividencia, an solum illa quae continet dividencia dicenda⁵ sit divisio.

1. Et quia oratio continens solum definientia dicitur definitio, oratio continens solum dividencia dicitur divisio.

¹ quattuor sunt quaestiones] *i.e.* quaestiones ab Aristotele in *APo. II.1* enumeratae, quae sunt *Quia, Propter quid, Si est, Quid est.*

² potest] possunt **V.**

³ demonstrationem] demonstrationes **V.**

⁴ terminat – terminat] *potius* certam – certam **V.**

⁵ dicenda] danda **V.**

2. Hoc tamen repugnat usui communi.

3. Dicendum quod divisio dicitur tota oratio comprehendens divisum et dividenda, sicut syllogismum vocamus orationem comprehen<den>tem illatum et inferentia, et definitionem quoque vocamus orationem comprehen<den>tem definitum et definientia. Fortassis tamen magis nominanda est definitio oratio continens definientia quam divisio <oratio> continens dividenda, propter hoc quod definitio magis significat de esse absolute, cum det cognitionem rei in se, quam divisio, cum cognitionem rei det in suis partibus. Potest tamen divisio nominari sic et sic.

Textus 1. <4.3> QUAM MAGNOS etc.

Tunc scimus compositum cum scimus ex quibus et qualibus componitur. Dividitur igitur iste liber in tres partes principales, sc. in prooemium et tractatum, quae incipit ibi <6.17> Nunc ipsius divisionis, et epilogum, qui incipit ibi <50.4> Et de divisione. Et patet sufficientia et ratio ordinis harum partium divisione¹ praehabita et in aliis libris iuxta consimilem divisionem.

In prooemio [quod] tria facit, et secundum hoc sunt tres² partes. In prima terminat hanc quaestionem in partem affirmativam, an sit utilitas huius scientiae ad completiorem †significationem†³ logices, et sic tangit ad quid. In secunda, ut ibi <4.11> Quare quoniam magis,⁴ ex hoc arguit intentum cum modo agendi, et sic tangit de quo et qualiter. Et haec tria sufficit tangere in prooemio, ut ostendimus in Porphyrio.⁵ Et primo tangit ad quid, quia ex hoc arguit intentum. In secunda, ut ibi <6.3> nec ullus⁶ livor ex

¹ divisione] dio V.

² *Revera auctor tantum in duas dividit, sed in secunda duas quaestiones determinari autumat.*

³ significationem] *an cognitionem scribendum?*

⁴ magis] maximus *Boethius*.

⁵ Robertus Kilwardby, *Comm. Porph. Intr.*, in Lewry 1978: 363: "Patet etiam sufficientia harum partium: cum enim in parte ista principali tria determinet, scilicet de quo et ad quid et qualiter, ut per li 'de quo' reddat auditores dociles, per li 'ad quid' benivolos, per li 'qualiter' attentos, et haec tria quantum ad ea que debent determinari in prohemio sufficiunt, ut potest patere ex ratione prohemii superius dicta et ratione dicenda; et patet tunc sufficientia determinatorum et dictarum partium, ut dicit enim Boecius in libro de Disciplina Sclorum, discipuli subieccio debet in tribus consistere, in docilitate ad audiendum et in attencione ad intelligendum et in benivolencia ad retinendum."

⁶ ullus] alius V.

abundanti dat quandam admonitionem contra illos qui nec accedunt ad scientias nec alios accedere permittunt, sc. contra invidios.

In prima ergo parte terminat hanc quaestionem in partem affirmativam an sit utilis etc. per talem rationem ad illud per auctoritatem Andronici, Plotini, Porphyrii: in quibusdam suis libris asserunt maximam esse huius utilitatem studentibus in logicalibus. Et sic tangit ad quid,¹ et patet quod haec scientia est de bene esse logices, quia propter addiscentes; ergo maxima est huius utilitas. In hac² ratione sic procedit: solum dat maiorem. Et hoc est <4.3> Quam magnos.

N1 Nota quod in parte ista quod “rectus”³ est “propter se perfectus”; <4.11> “usus” est uno modo actus multitudinis in consuetudine<m> ductus, alio modo est idem usus quod utilitas et utilitas <idem quod> occasio ducendi ad⁴ bonum.

N2 Item, nota tres fuisse sectas: Epicur<e>i ponebant omnia [[as]] a casu esse, Stoici omnia ex necessitate, Peripatetici quaedam ex necessitate, quaedam a casu. Et dicuntur Peripatetici quasi “circumviantes”⁵ a ‘peri’⁶ “circum” et ‘patos’⁷ “via”.

N3 Item, nota: “diligentissimus” est quem labor studii non invenit otiosum, ut dicit Tullius.⁸

Item, Plotinus dicitur “philosophus gravissimus”, i.e. maxime authenticus. Propter hoc Macrobius:⁹ “inter omnes philosophiae professores Plotinus cum Platone princeps fuit”.

N4 Item, commentarium dicitur expositio litterae sententiaeque.

N5 Item, “Sophistes” potest dici liber de sapientia quem¹⁰ fecit Plato, <quem non habemus, et dicitur a ‘sophos’ quod est “sapientia”>; vel de

¹ quid] qd V.

² hac ratione] h. r. V.

³ rectus] *Loquitur auctor quasi 4.11 rectus usus pro maximus usus in textu suo invenerit.*

⁴ ad bonum] abbonum V.

⁵ circumviantes] circumstantes V.

⁶ peri] pari V.

⁷ patos] pates V.

⁸ *Frustra haec apud Ciceronem quaeres.*

⁹ Macrobius, *Comm. Somn. Scipionis* I.8.5: “Plotinus, inter philosophiae professores cum Platone princeps”.

¹⁰ quem] quam V.

sophismatibus, [quem non habemus. et dicitur a ‘sophos’ quod est “sapi-entia”] quem etiam non habemus.

Et patet quae sunt in parte ista. Et terminatur pars prima.

In parte igitur secunda ex iam habitis in prima perarguit¹ intentum cum modo agendi, in qua sic procedit: primo repetit con(clusionem) praeconclusam, et hoc est <4.11> Quare quoniam; secundo dat intentum ibi <4.12> ego quo[cum]que; tertio dat modum agendi, ibi <4.13-14> introductionis modo, et moderata. Quorum duorum subdit causas: causam primi cum dicit <4.14-15> ut nec anxietas, causam secundam cum addit <6.1> nec supervacuum loquacitatem. Et nota quod in parte ista captat benevolentiam a persona propria per hoc quod dicit <4.12-13> Romanis auribus tradens. In parte ergo tertia dat admonitionem ex abundantia contra invidios, qui nec ad scientiam ex abundantia accedunt nec alios accedere permittunt. In qua sic procedit: /30v/ primo dat admonitionem ne invideant, et patet, et hoc est <6.3> nec ullus livor; secundo dat persuasionem qua persuadet quod non invidere debent, et patet, et hoc est <6.8> Quis enim non videat. In parte prima tangit duo quae movent² et invitant ad invidendum et ad detractandum, sc. arduitas sive nobilitas rei et ignorantia de ipsa. De primo dicitur alibi quod “Summa³ petit livor” et “semper⁴ est invida⁵ ad partes feliciores”. De secundo vero dictum est “omnia⁶ quae nescit dicit spernenda etc.” Et ponit in contrarium alia duo quibus refrenari debet modus invidiae et detractationis, et est unum labor ipsius circa⁷ hoc opus, alterum vero †oi†io† laboris et studii circa⁸ hoc ad utilitatem communem, ex quibus debet unusquisque non bene dictis, si qua sint, ignoscere et bene dicta comprobare, et non bonis artibus frena stringere, i.e. non revocare ipsum auctorem in suam doctrinam et suum modum procedendi propter hoc quod non intendit de arduis et difficillimis, et hoc modo arduo et maxime philosophico.

¹ perarguit] per arguit V, fortasse corruptum.

² movent] monent V.

³ summa petit livor] Ovidius, *Remedia amoris* 369.

⁴ semper etc.] fontem non inveni.

⁵ invida] vox suspecta; fortasse invidia scribendum.

⁶ omnia – etc.] fontem non inveni. Apud Anonymum *Domus Petri colonus* (in colores corruptum) pro etc. legitur.

⁷ circa] con(tr)a V.

⁸ circa] econ(tr)a V.

N1 Nota quod per hoc quod dicit <6.3> “id” †ad primum† captat benevolentiam a parte¹ negotii, et per totam admonitionem quam facit captat benevolentiam² a parte adversariorum et non a parte iudicis, quia hoc opus delegatum minus provecis, quorum benevolentiam non cupit, reddit tamen eos benevolos per hoc quod prius tangit ad quid.

N2 Et nota in parte <***> quod <6.5> “obtrectatio” est reprehensio facta per invidiam.

N3 Item, nota quod dicit <6.5> “obliquis morsibus”, quia semper invidi faciunt rectum obliquum. Item, nota quod <6.8> “obstinatio” est perseverantia mentis in malo.

N4 Item nota in parte altera quod non intendit quod sit defectus artis logices nisi quantum ad discentes.

Et patent quae sunt in hac parte tria, et terminatur pars ista et tota pars prooemialis. Et per iam habita patent omnia in prooemio contenta.

Textus 2. <6.17> NUNC DIVISIONIS.

Haec est pars executiva sive tractatus, et dividitur in duas. In prima dat intentionem et causam intentionis, in secunda, ut ibi <6.19-20> Est enim divisio, prosequitur intentum, et non sufficeret prima sine secunda. Et patet ordo. In parte ergo prima sic procedit: primo dat intentionem, et est quod intendit determinare partes et species divisionis et proprietates³ partium, et hoc est <6.17> Nunc divisionis; secundo dat causam intentionis, et est quia divisio multas habet partes et species, et hoc est <6.19> divisio namque; nec est definienda divisio propter hoc quod cognitio subiecti habetur per divisionem et non per definitionem, cum subiectum sit in scientia primum, et definitio sit ex prioribus, ut supra in Porphyrio. Secunda vero pars, quae prosequitur intentionem, dividitur in duas. In prima determinat partes et species divisionis in universali, in secunda, ut ibi <14.27> Nunc ergo quoniam secundum se, in speciali; et non est pluribus modis determinare, et scimus universale prius esse particulari. Prima pars in duas. In prima

¹ parte] *signum per vel par significans cum littera a superscripta V hic et bis in sequentibus; quo compendio persona significari dicerem nisi sensus potius parte requireret.*

² benevolentiam] *le. V.*

³ proprietates] *p^ones V.*

determinat partes et species divisionis in universali, et hoc secundum se et absolute; secunda, ut ibi <10.28> Quibus autem summa operatio¹ in comparatione; et non est pluribus modis aliquid †detur†², et scimus absolutum prius esse comparato sicut rectum obliquo. Pars prima in duas penes duas quaestiones quas determinat, quae sufficiunt³ quantum ad hoc quod intendit. Quarum prima est quae et quot sunt partes et species divisionis, quam terminat in parte prima; secunda est, habit[i]o quae et quot sint, cuiusmodi sint, quam terminat in parte secunda, quae ibi incipit <6.26-8.1> Sed harum omnium.⁴ Et patet ordo.

Terminat ergo primam quaestionem dando partes et species divisionis, et primo d(ividit) per se, secundo, ut ibi <6.22> Praeter has autem, di(vidit) per accidens, et utriusque dat partes et species tres, de quarum s(uffici-entia) et ordine⁵ patebit ex dubitabili, et sic sunt sex in universo, et iuxta has sex possunt poni sex partes, et patet L(ittera) inspecta. Ibi <6.19-20> Est enim divisio terminat ergo quaestionem secundam, et primo dicit quod exemplaris declaratio subdenda quatinus pateat haec quaestio cuiusmodi sint divisiones iam dictae, et hoc est <6.26-8.1> Sed harum omnium; secundo, ut ibi <8.3> Genus etc., determinat, et dividitur in duas, in prima determinat cuiusmodi si<n>t divisiones per se, in secunda, ut ibi <10.1> Eorum autem quae secundum accidens, determinat cuiusmodi sint divisiones secundum accidens, nec sunt plures divisiones, et per se est ante per accidens. Pars prima tres habet partes penes tres species divisionis per se; in prima <determinat> cuiusmodi divisio est generis in species, in secunda, ut ibi <8.9> Totum autem in partes, cuiusmodi divisio totius in partes, in tertia, ut ibi <8.16> Vocis etc.,⁶ vocis in significationes. Et observat ordinem quem prius in terminando.

In parte prima sic procedit: primo subdit manifestationem exemplarem ad huius quaestionis terminationem <8.3> cum⁷ dicimus etc., in secunda ut ibi <8.6> Oportet autem addit quiddam ad manifestationem illius exemplaris declarationis. Et cum dat exemplarem declarationem dat duo genera exemplorum: unum in genere substantiae, aliud in genere accidentis, et

¹ operatio] op(er). V; ope ratio *Boethius*.

² detur] dividere *vel* dividi *sensus requirere videtur*.

³ sufficiunt] suffi^t *vel* suffi^e V.

⁴ omnium *Boethius*] omnia V.

⁵ ordine] ordo V.

⁶ vocis etc.] Restat igitur ut de vocis in significantias divisione tractemus *Boethius*.

⁷ cum dicimus *Boethius*] cuiusmodi V.

patent; et hoc est <8.3> Genus etc. Et tunc addit quiddam ad manifestationem, et patet, et hoc est <8.6> Oportet autem¹ etc.

Et consimilis est processus in parte secunda: primo subdit exemplarem declarationem, secundo, ut ibi <8.14-15> neque enim homo genus, addit quid<d>am ad eius manifestationem. Et cum exemplificat dat duo genera exemplorum, et patent, et est unum in² toto integrali et in parte magis proprie sumptis, aliud in toto integrali et in parte minus proprie sumptis, et hoc est <8.9> Totum autem; et tunc addit quiddam ad manifestationem cum dicit <8.14-15> neque enim etc., et patet.

Et consimilis est processus in tertia parte. Primo exemplificat, secundo, ut ibi <8.26> Et nominis quidem, addit quid<d>am ad illius manifestationem. Et cum exemplificat, primo declarat cum nomen unum plura significat, secundo cum oratio, et patent; et tunc addit quid<d>am ad manifestationem illius cum dicit <8.26> Et nominis quidem,³ et terminatur pars quae determinat cuiusmodi sunt divisiones per se.

Et sequitur pars quae determinat divisiones per accidens, et dividitur in tres penes tres species divisionis per accidens, et ordinem asservat quem prius.

In prima ergo determinat cuiusmodi est divisio subiecti in accidentia, secundo, ut ibi <10.5> Accidentis vero, cuiusmodi est divisio accidentis in subiecta, tertio,⁴ ut ibi <10.9> Accidentium vero, cuiusmodi est divisio accidentis in⁵ accidentia.

In parte secunda sic procedit: primo exemplificat ad manifestationem cuiusmodi etc., et patet, et hoc est <10.1> Eorum autem etc.; secundo addit quiddam ad eius manifestationem, et patet, et hoc est <10.6> Animae namque.

In tertia parte sic procedit: primo subdit exempla cum dividitur accidens in accidentia, et patet, et hoc est <10.9> Accidentium vero; secundo addit duo ad illius manifestationem: primum est quaedam ratiocinatio quae declarat propositam declarationem exemplarem esse convenientem, quae patet ex Littera, et hoc est <10.10-11> li<q>uor namque; secundum est quaedam propositio cum sua verificatione, quam primo ponit, et hoc est

¹ autem] quod V.

² in] et V.

³ quidem] quod V.

⁴ tertio] 2° V.

⁵ in] et V.

<10.13> Sed huiusmodi¹ divisio; secundo verificat exemplariter, ibi <10.14> possumus enim; tertio ex illa et sua verificatione totaliter et ex abundanti dat differentiam divisionis accidentis in accidentia ad per se divisiones, et hoc est <10.18> Differ[un]t autem, et patet differentia; et quarto ex iis dicit quandam propositionem superius habitam cum dedit divisionem accidentis in accidentia, ut² ibi <10.26> manifestum inesse³ [manifestum], et hoc est <10.22-23> Quod vero superius, et pertractat qualiter, et patet, et hoc est <10.24-25> nam⁴ cum dicimus. Et sic terminat haec pars tertia et tota pars quae determinat partes et species divisionis universaliter, et hoc in se et absolute.

Dubitabilia

Primum dubitabile de divisione quam supponit Boethius, sc. quod alia sit divisio generis in species, alia totius in partes, et ita de aliis, an sit sufficiens. Aliud dubitabile an sit per opposita. Tertio de qua divisione dicatur divisio primo et per se, et de quibus per posterius, cum non dicatur secundum eandem rationem de omnibus.

DI.1 Quod autem sit insufficiens videtur multis modis. Est enim quaedam divisio unius in multa et unius ab altero, sicut quae denotatur per⁵ hanc dictionem ‘non’, et de hiis non est sermo hic.

Dicendum quod sic, reducitur enim illa divisio quam facit haec dictio ‘non’ ad divisionem totius [eī.], nec est etiam aliqua⁶ divisio quin sit unius in multa, comparando enim divisum ad dividenda dicimus ipsum dividi in illa, et unum in multa. Dividentium etiam alterum dividitur ab altero, et sic non est una sine altera, et sic est hic sermo.

DI.2 Item, cum sint quinque universalialia –genus, species etc.–, cum sit una divisio generis in species, erit alia divisio speciei, et sic de aliis.

Dicendum quod differentia est generalis vel convertibilis cum specie specificata. Divisio eius est sicut speciei specificatae, quae uno modo est

¹ huiusmodi *Boethius*] mī’ V.

² ut] non V.

³ inesse *scripsi coll. Boethii* manifestum est hebeno utraque inesse] iam esse V.

⁴ nam cum *Boethius*] non tamen V.

⁵ per hanc] .p(er).h. V.

⁶ aliqua] alicū V.

generis, alio modo totius, ut dicemus inferius.¹ Et sic distinguendum est de proprio secundum quod aliud² est speciei subalternae sive generalissimae, aliud³ est specialissimae. De accidente †quod manifestum⁴ est in parte quod† sit eius divisio. Sed sciendum quod accidens dupliciter dividi potest: aut secundum se aut secundum accidens. Et si secundum se, sive significetur nomine concreto sive abstracto, ut ‘colorum alius albus, alius niger’, vel ‘colorum alius albedo, alius nigredo’, semper est eius divisio generis in species vel sicut illa quae dicitur per accidens. Aut dividetur in subiecta aut in alia accidentia, et hoc fit solum prout significatur concrete, quia accidentis esse e<s>t inesse, ut ‘coloratorum aliud homo, aliud lapis’, et iterum ‘aliud molle, aliud durum’, et sic reducitur sua divisio ad aliquam⁵ hic determin(atam), et etiam divisio cuiuslibet universalis.

DI.3 Dubitatur adhuc, cum distinguat Boethius in suis Topicis⁶ multa genera totius, sc. totum integrale, totum universale, totum in quantitate, totum in modo, totum in tempore, totum in loco, totum aggregatum, totum virtuale, et sit⁷ una divisio correspondens toti universali et alia⁸ toti integrali, erunt et aliae divisiones aliis totis correspondentes.

Et praeter hoc, cum nihil sit divisibile nisi totum, erit numerus divisionum a totorum numero, et si[c] hoc, tunc deficiunt sex divisiones aliis modis totius et toto universali et integrali correspondentes, et superfluent hic quattuor ultimae divisiones, cum non sint alicui toti assignabiles.

Dicendum quod sub divisione generis comprehenditur divisio totius universalis et totius in modo, et sub divisione totius comprehenditur divisio totius integralis et totius in quantitate et in tempore et in loco et totius aggregati et totius virtualis; et sic non deficiunt divisiones, et quibusdam totis assignabiles <sunt>. Nec superfluent etiam quattuor, quia⁹ tres divisiones secundum accidens non sunt divisiones aliorum totorum quam

¹ inferius] est etc. *vel sim. add. & del. V.*

² aliud] aliquod **V.**

³ aliud est] est aliquod **V.**

⁴ manifestum] mā̄m **V** (*quod etiam alibi pro manifestum ponit librarius*).

⁵ aliquam] *vel* aliam **V.**

⁶ Cf. Boethius, *Top. Diff.* II.7.6-21, pp. 32-34 Nikitas (*PL* 64: 1188b-1189c)

⁷ sit] sic **V.**

⁸ alia] aliud **V.**

⁹ quia] quae **V.**

divisiones secundum se, sed eorundem [aliorum]. Verbi gratia, animal est genus quorundam, sicut hominis et leonis, et est subiectum aliorum, sicut sani et aegri, albi et nigri, et huius<modi>, et secundum hoc potest dividi ut est genus in species et ut est subiectum in accidentia. Patet etiam pertractanti de aliis. Divisio vero vocis non est alicuius totius a quo possit sumi locus aliquis dialecticus, cum ab huiusmodi magis sumatur locus sophisticus; ob hoc suum divisibile non enumeratur a Boethio cum aliis totis, tamen eius divisio est divisio totius secundum se, ut patebit inferius. Et sic patet quod maior potest esse /31r/ numerus divisionum quam totorum, et quod alii non superfluent nec sex deficient.

DI.4 Dubitatur adhuc, cum dividatur species in genus et differentiam propter hoc quod unumquodque totum est divisibile in partes suas, et de hac non est hic sermo.

Dicendum quod comprehenditur dub divisione totius, est enim haec divisio sicut et illa qua dividitur res in materiam et formam, quam ipse comprehendit sub divisione totius, ut patebit inferius.

DI.5 Dubitatur quare non sit una divisio significationis in voces sicut econverso, quia videtur hoc †p'he.¹† ubicumque plures voces idem significant.

Dicendum quod significatio, quae est relatio signi ad signatum, est pars vocis multiplicis, quae est per se divisibile in divisione vocis in significata; sed vox nullo modo est pars significationis, et propter hoc etc. Non est tamen dicendum quod illae voces unicam habent significationem nisi vellet aliquis appellare significationem rem significandam, <***2> sicut trium filiorum³ respectu eiusdem patris non est eadem filiatio sed diversa.

¹ p'he.] vel fortasse p(ro)'he. V. *Opus est infinitivo velut accidere; cf. Anon. Domus Petri 205, f. 54rA: "Idem etiam accidit ubicumque plura non significant eandem rem"*.

² *Quid fere exciderit ex Anonymo Domus Petri 205 discimus, qui f. 54rA ita loquitur: "una tamen <res> significari potest per plures voces, non tamen una et eadem est significatio; secundum enim diversas rationes imponebantur illae voces ad significandum illam rem, et ita sunt diversae significationes. Unde sicut <trium> filiorum respectu eiusdem patris non est eadem relatio sed diversa, eodem modo trium vocum respectu unius rei non est eadem significatio sed diversa."*

³ filiorum] aliorum V.

D1.6 Dubitatur, cum sit quaedam divisio subiecti in accidentia et alia accidentis in subiecta <***>¹.

Dicendum quod huiusmodi divisio non est alia divisio a divisione generis et divisione totius, nam et genus et species et totum et partes subiecta sunt respectu aliorum.

Sumatur igitur sufficientia divisionum sic: omne divisum aut se habet per se ad sua dividenda, aut² per accidens. Si per se, tunc est praedicare per se divisum de dividendis aut non. Si non, tunc est divisio totius; si³ sic, est aut praedicabile secundum rationem eandem aut non. Et si sic, est divisio generis; si non, est divisio vocis. Si divisum se habet ad dividenda secundum accidens, tunc aut dividenda secundum accidens attribuuntur⁴ subiecto ei[us]dem, et est subiecti in accidentia; aut dividenda †a subiecti† suo accidenti, et est divisio accidentis †in accidentia in subiecta†, aut dividenda unius accidentis attribuuntur suo accidenti, et est divisio accidentis in accidentia. Et sic, cum modis pluribus <non> se possit habere divisum ad dividenda, nec plures erunt modi divisionis, et sic reducitur ad bimembrem divisionem, et patet quod est sufficiens.

D2.1 An sit per opposita quaeritur. Et videtur quod non, haec enim divisio “colorum alius albedo, alius nigredo” videtur esse generis in species et accidentis in accidentia. Probatio: divisum est accidens,⁵ dividenda sunt accidentia; ergo est divisio accidentis in accidentia, talibus enim argumentis utitur Boethius in Littera.

Dicendum quod non omnis divisio cuius divisum est accidens et dividenda <accidentia> est divisio accidentis in accidentia, sed ultra hoc exigitur quod accidens divisum non se habeat secundum se ad dividenda, et huiusmodi⁶ est divisio colorati in album et nigrum vel coloris in albedinem et nigredinem, <ergo> est divisio generis in species et nullo modo

¹ *Imaginem quandam textus deperditi praebet Anon. Domus Petri 205, f. 54rA*: “Sicut <enim> est reperire divisionem subiecti in <accidentia, sic est reperire divisionem subiecti in> subiecta; quare, cum non faciat mentionem de hac divisione, insufficientis est.”

² aut] aliud V.

³ si sic] sic si V.

⁴ attribuuntur] attribuitur V; *item paullo infra*.

⁵ accidens] genus V.

⁶ huiusmodi] hoc *vel* haec V.

accidentis in accidentia, sicut intendit Boethius de divisione accidentis in accidentia.

D2.2 Sed adhuc, nihil dividitur nisi totum, ergo omnis divisio est totius divisio, et sic non habet divisio totius opponi contra aliam.

Dicendum quod totum dicitur in extensu¹ et proprie, et sumpto in extensu omnis divisio est totius, et sumpto proprie est quaedam specialis divisio divisio totius opposita aliis.

D2.3 Sed adhuc, vox significativa componitur ex voce pro materia et significatione pro forma; divisio igitur vocis videtur esse divisio totius, divisionem enim in materiam et formam dicit inferius esse divisionem totius.

Dicendum quod divisio vocis significativae in significationem et vocem est divisio totius, [sed divisio totius] sed divisio eius in significationes est quaedam specialis divisio et ab aliis diversa.

D2.4 Sed adhuc, divisio subiecti in accidentia et accidentis in accidentia eadem esse videntur [esse], cum unum et idem possit esse subiectum et accidens.

Dicendum quod non est inconueniens secundum quod unum et idem divisum potest esse accidens unius et subiectum aliorum, modus tamen dividendi ipsum sic et sic acceptum est diversus.

D2.4 Dubitatur adhuc de divisione speciei per individua, quam dicit esse divisionem totius, quae magis videtur esse generis in species sive generalis in specialia eo quod divisum praedicatur de dividendis secundum rationem eandem, quod non accidit in divisione totius in partes.

Et praeter hoc in processu a specie ad individuum negando assignatur locus a genere et non a toto, et e converso affirmando assignatur locus a specie sive a parte †destus²†, quod non accidit in specie et in eis quae sunt sub specie.

¹ extensu – extensu] extenso – extenso *communi usui loquendi accommodatius erat, sed fieri potest ut auctor nomen verbale inusitatum usurpaverit.*

² destus] *vel forte cestus V.*

D2.5 Item, dicitur postea quod in¹ divisione totius dividenda sunt priora natura divisione, in divisione generis posteriora natura;² sed particulares homines sunt priores natura homine; quare divisio hominis in particulares est magis divisio generis quam totius.

Item, dicitur inferius quod in divisione generis in species unumquodque dividendum est idem quod divisum, in divisione totius non; sed constat quod unusquisque homo singularis idem est quod est homo; <quare> magis est divisio eius divisio generis quam totius.

Dicendum quod divisio speciei per inferiora aliud dicitur esse a divisione generis eo quod in divisione generis addunt dividenda aliquid formale super divisum, divisibile³ vero⁴ speciei nihil, cum sit quod totum est individuorum, i.e. tota essentia, et hoc est quod dicit Aristoteles in 2° *Metaphysicae*⁵ quod omne divisibile aut est divisibile secundum speciem aut secundum quantitatem, non continuam sed discretam, est enim species multiplicabilis secundum numerum per inferiora, unde dicitur praedicari de pluribus differentibus numero; et idem dicit Boethius inferius <12.17-20> cum dicit divisionem generis fieri qualitate, divisionem vero totius quantitate. Patet igitur in quo sit diversa divisio speciei specialissimae a divisione generis. Concedendum quod in quibusdam proprietatibus convenit haec divisio cum divisione generis, sicut ostensum est, unde posset poni quasi⁶ media divisio inter divisionem <generis et divisionem> totius, cum nec omnino conveniant ei quae debentur divisioni generis nec omnino quae debentur divisioni totius. Et debet concedi quod in multis plus convenit cum divisione generis quam cum divisione totius, sicut patet per praehabitas rationes. Et patet quod praehabita divisio sit per opposita.

D3 Sequitur de qua divisione dicatur primo et per se, et de qua per posterius, cum dicatur secundum eandem rationem de omnibus.

¹ in divisione – natura divisione] *bis iter.* V.

² natura] naturae V.

³ divisibile] *an dividenda scribendum?*

⁴ vero – omne divisibile] *iter.* V.

⁵ Arist., *Metaph.* III.3.999a2-3, *trl. media*: “divisibile vero omne sive secundum quantitatem sive secundum speciem”.

⁶ quasi] .o. V.

1.1 Et videtur quod de divisione generis, eo quod maior pars huius totius tractatus consistit in¹ determinatione illius.

1.2 Praeterea, primo determinat de divisione generis, et de primo determinandum primo.

2. Contra hoc est quod omnis divisio est alicuius totius, quod enim est simplex est indivisibile; igitur ubi magis proprie et verius est totum, ibi maior et magis propria est divisio; sed totum integrale verius participat naturam totius et rationem, et magis proprie, quam genus sive universale; principalior² igitur et prior est divisio totius quam divisio generis.

3. Quod concedimus. Est enim divisio [non] principalior, et signum huius est manifestum quod omnis divisio est aliquo modo totius divisio. Sed intellige quod totum dicitur communiter et proprie, sed toto communiter sumpto omnis est divisio totius, proprie vero sumpto est una divisio specialis et principalis, a cuius unitate potest dici haec scientia una \in/ quantum³ haec divisionis ratio salvatur⁴ in aliis.

Plus tamen immoratur Auctor in determinando divisionem generis quam divisionem totius quia magis spectat ad logicam, et fortasse quia plura dubitabilia circumstant ipsam, et ideo etiam plus de ipsa. Et sic pertractanti patet ratio ordinis specierum divisionis et partium⁵ sufficientia et alia dubitabilia, et patent quae sunt in parte ista.

<10.28> Quibus autem summa operatio⁶ etc. Haec est pars quae determinat partes et species divisionis in universali et in comparatione, et dividitur in⁷ duas, et in prima dat intentum, et est quod nunc est determinandum quid conveniant et quid differant; in secunda, ut ibi <10.30> Omnis enim, prosequitur intentum; et dividitur in duas, in prima dicit in generali quid conveniant divisiones per se et divisiones per accidens, et quid differant; in secunda, ut ibi <10.33> Divisio⁸ vero generis, dicit in speciali quid

¹ in determinatione] in(de) t(er)m() V.

² principalior] p(ri)n^lr V.

³ quantum] q^{ant} V.

⁴ salvatur] solvatur V.

⁵ partium Lewry] prius V.

⁶ operatio] op(er)a. V; ope ratio Boethius.

⁷ in] in V.

⁸ divisio vero generis] lemma cum textu Boethii male congruit, qui Differt enim divisio generis habet.

differant divisiones per se, nec dicit quid convenient in speciali eo quod non fuit ei possibile, cum sint species oppositae, nec dicit quid differant divisiones per accidens in speciali, et hoc quia de hiis per prius non est intentio ut de aliis, vel quia multum distat accidens et cui accidit, et s[[c]]ic manifesta est differentia.

Prima pars terminat tres quaestiones, et est prima quid convenia<n>t divisiones per se, quam terminat in parte prima dicens quod in hac differentia “per se”, et hoc est <10.30> Omnis enim vocis; et est secunda quid convenient divisiones per accidens, quam terminat in parte secunda dicens quod convenient in hac differentia “per accidens”, et hoc est <10.31-32> reliquae vero tres. Et est tertia quid differant divisiones per se et per accidens, quam terminat in parte tertia dicens quod differunt per has differentias “secundum se” et “secundum accidens”, et hoc est <10.32> Secundum se[se] autem et terminatur pars prima.

<Sequitur> alia, quae determinat in speciali quid differant divisiones per se, et dividitur in tres partes sicut tres sunt divisiones per se, et per hoc patet sufficientia. In prima dat differentiam divisionis generis in species ad divisionem vocis in significationes; in secunda, ut ibi <12.17> Generis quoque sectio dat differentiam generis ad divisionem totius; in tertia, ut ibi <14.21> Restat autem, dat differentiam divisionis totius ad divisionem vocis. De ordine quidem¹ harum partium est dubitatio quam determ(inabimus) in poster[i]um.

Prima ergo pars continet quattuor differentias, de quarum numero et ordine stultum e<s>t sollicitari, cum multo sint plures; sed intellige quod dat illas quae magis conferunt et melius propositum ostendunt, et iuxta hoc sunt quattuor partes; et primo dat primam et sic deinceps. Et incipit secunda² ibi et genus³ †quod†, tertia ibi <12.5> Illo⁴ quoque, quarta ibi <12.8> Amplius quoque.

Item, intellige: quot sunt differentiae, tot sunt bis conclusiones, sc. una affirmativa, alia negativa, quarum demonstrationes aut ponit ex hiis quae subdit aut ex partibus logices aut se ipsis. Est ergo prima differentia in divisione circa quam sic procedit: primo ponit conclusionem affirmativam,

¹ quidem *Hansen*] quod V.

² secunda] tertia V.

³ genus *Boethius*] ergo V.

⁴ illo *Boethius*] illa V.

secundo negativam; et ponit tria in totalitate, et consimilis est processus, et ponit tria in †praedictione†, et primo ponit conclusionem negativam et suam manifestationem exemplarem, et patet, secundo affirmativam, et addit quiddam ad suam manifestationem, et patet, et terminatur pars prima.

Et sequitur pars alia quae dat differentiam divisionis generis ad divisionem totius, et dat quattuor, de quarum sufficientia et ordine non curetur ratione habita. Et iuxta istas ponantur quattuor partes, et secunda incipit ibi <12.24> Amplius genus etc., tertia ibi <14.5-6> Amplius quoque genus speciebus, quarta ibi <14.12> Amplius quoque species, et se<m>per intellige: quot sunt differentiae, tot sunt bis conclusiones,¹ sc. una affirmativa et alia negativa, quarum demonstrationes etc. Est ergo prima differentia generis et totius in divisione, circa quam sic procedit: primo dat conclusionem affirmativam et suam declarationem. Et ponit secunda<m> in ordine, circa quam sic procedit: primo dat ipsas conclusiones, sc. primo affirmativam, deinde negativam, secundo addit quiddam ad earum manifestationem. Et ponit² tertia<m> in ordine,³ circa quam sic procedit: primo dat conclusionem affirmativam et suam declarationem, et patent, secundo negativam cum sua declaratione. Et ponit quarta<m> in ordine,⁴ circa quam sic procedit: primo ponit conclusionem affirmativam et suam declarationem exemplarem, et secundo negativam et suam declarationem, \et/ patent; et terminatur pars secunda.

Sequitur pars tertia, in qua dat differentiam divisionis totius ad divisionem vocis. In qua sic procedit: primo continuando dat intentionem, et est /31v/ quod nunc sequitur determinare differentias divisionis totius ad divisionem vocis. Secundo prosequitur intentionem, et cum prosequitur duas dat differentias, quae sufficiunt; de ordine non curandum. Et tot sunt partes, et incipit secunda ibi <14.23> et fit totius, et sunt quattuor conclusiones. Et est prima differentia in compositione, circa quam sic procedit: primo ponit conclusionem affirmativam, deinde negativam, et patent. Et est secunda in dictione, circa quam sic procedit: proponit ipsas conclusiones, et primo affirmativam, deinde negativam, secundo addit quoddam ad earum manifestationem, et terminatur pars tertia. Et ubi incipi<un>t omnes heae partes, sive fuerunt conclusiones sive conclusionum declarationes, pate[n]t

¹ conclusiones sc.] constructiones s(em)p(er) V.

² ponit] p(at)et V.

³ ordine] compositione V.

⁴ ordine] identitate V.

intuenti Litteram, et ob hoc illas non assignabimus. Et terminatur tota pars, quae determinat partes et species divisionis in universali.

D1 Dubitatur hic primo de ordine, quod prius assignavit differentiam inter divisionem generis et divisionem vocis quam inter divisionem totius et vocis, cum divisio generis praecedat et totius divisionem vocis.

Dicendum quia generis et vocis divisio plus videtur convenire inter se quam divisio generis et totius, ideo ponit prius differentias inter has quam inter illas, cum inter ea quae maxime conveniunt¹ per prius ponenda est differentia, si posset poni, per Aristotelem in *Topicis*;² plus autem videntur convenire eo quod in divisione generis et vocis praedicatur divisum de dividendis, in divisione totius non.

N1 Quod dicitur in parte ista <14.2> “Si pars perit, totum non erit” intellige de parte principali et de toto in ratione totius.

N2 Quod dicitur postea <14.6> quod genus est materia speciebus, intellige: ut substantia. Notavimus in Porphyrium³ quod vere genus⁴ est forma, tamen communior ens in potentia respectu formae⁵ specialioris, et ob hoc dicitur materia.

D2 Sed dubitatur qualis fuerit ista differentia <14.6-8> “genus est materia speciebus, multitudo partium materia totius”.

Intellige quod haec est differentia quae debet extrahi, quod in divisione generis genus est materiale ad dividenda et ipsa formalia respectu eius, et in divisione totius e converso. Et sumitur haec differentia ex comparatione diversorum et dividendum, quaedam aliae ex comparatione dividendum solum aut divisorum.⁶

¹ conveniunt] convenire V.

² *Locum non inveni.*

³ *Locum non inveni, at cf.* Robertus Kilwardby, *Comm. Porph. Intr.*, cod. Domus Petri Cantabrigiensis 206: 34vB: “Genus etiam prius est specie, tum quia communius, tum quia est principium materiale speciei.”

⁴ genus] forma V.

⁵ formae] forma V.

⁶ divisorum] diversorum V.

N3 Qualiter <14.12-13> species idem sit quod genus patet ex praehabitis in Porphyrio, ibi enim diximus¹ quod genus est magis quid respectu speciei quam differentia,² cum in genere sicut in sua causa radicetur tota natura speciei.

N4 Quod dicitur postea, <14.22-23> “vox non constat ex hiis quae significat”, intellige:³ ex rebus quae significantur et non ex significationibus, propter hoc quod supra diximus significationem esse aliquo modo partem vocis, quamvis non econverso.

N5 Item, attende qualiter differentia, etsi sit quale in genere substantiae per modum, est tamen quid secundum veritatem et substantiam.

Reliqua desunt

¹ Robertus Kilwardby, *Comm. Porph. Intr.*, cod. Domus Petri Cantabrigiensis 206: 35vB: “sed genus recte praedicatur in quid cum sit magis quid [quam] respectu speciei quam differentia, cum ergo sicut in sua causa radicatur tota natura speciei [...]”

² differentia] d(ici)t V.

³ intellige] *vel potius* intellectus V.

Appendix

Extracts from Anonymus Domus Petri 205 on *De divisione*

Most of the prologue is identical with the prologue to the commentary on *Liber Sex Principiorum* contained in the same ms on ff. 37rA–52rB. The latter is designated with the siglum C^{6P}.

C 52rB; C^{6P} 37rA Ut¹ habetur ab Aristotele, omne quod appetitur² aut est bonum simpliciter aut bonum alicui. Bonum autem simpliciter est quod bene se habenti est³ bonum, sicut sanum simpliciter, quod⁴ bene se habenti et sane sanum est bonum. Aut⁵ alicui, quod male se habenti bonum est, non autem simpliciter, sicut est de eo quod est sanum alicui. Bonum autem simpliciter aut est ipsius finis aut eorum quae sunt ad finem; sed bonum ipsius finis est quod simpliciter et⁶ propter se bonum⁷ est. Unde Aristoteles III⁸ *Metaphysices*: “removentes finem latuerunt⁹ remove bonum” i.e. latenter removent bonum. Huiusmodi autem bonum est virtus vel beatitudo sive vita beata. Bonum autem quod est eorum quae sunt ad finem est idem quod utile. Unde Avicenna in primo *Metaphysicae*¹⁰ suae “utile est occasio ducendi ad bonum”. Huiusmodi autem bonum est¹¹ scientia vel divitiae et huiusmodi. Divitiae enim, ut innuit¹² Aristoteles in primo *Ethicorum*¹³

¹ Ut habetur ab Aristotele C] Secundum Aristotelem C^{6P}. *Locum non inveni.*

² appetitur C^{6P} [[est bonum]] \appetitur/ C.

³ est bonum C] *inv.* C^{6P}.

⁴ quod – bonum C] est quod sano et bene se habenti sanum est C^{6P}.

⁵ aut alicui C] bonum autem alicui dicitur C^{6P}.

⁶ et] omnino *add* P^{6P}.

⁷ bonum est C] *inv.* C^{6P}.

⁸ III *Metaphysices* C] in *Metaphysicis* C^{6P}. Arist., *Metaph.* II.2.994b9-13, trl. Iacobi: “Adhuc autem quod est aut cuius causa est finem esse, huiusmodi autem est quod non est propter aliud, sed alia propter illud, quare si quidem erit huiusmodi ultimum, non erit infinitum, si vero nullum huiusmodi est, non erit cuius causa est, sed infinitum facientes latet removentes boni naturam”. *Lectura codicis C ex in Metaphysicis male lecto originem duxisse videtur.*

⁹ latuerunt C] latent C^{6P}.

¹⁰ *Metaphysicae suae* C] *inv.* C^{6P}. Avicenna, *Metaph.* I.3, ed.. Van Riet p. 18: “utile in se est occasio quae per se ducit ad bonum”.

¹¹ est] ut *add.* C^{6P}.

¹² innuit Aristoteles C] habetur C^{6P}.

¹³ Arist., *EN* I.5.1097a27.

sunt¹ instrumenta, et sicut instrumenta id quod sunt ad aliud sunt, quia ad opus sunt,² et divitiae; et ordinantur divitiae ad virtutem consuetudinalem, ad illam³ enim habent utilitatem; scientia⁴ autem ad virtutem intellectualem ordinatur et habet utilitatem. Secundum quod habetur in primo⁵ Ethicorum, illa quae est intellectualis multum indiget experimento et tempore. Cum enim virtus intellectualis constat in cognitione primae causae et primi boni cum dilectione eiusdem, per cognitionem autem creaturarum in cognitionem creatoris devenimus, patet igitur quod cognitio rerum et naturarum creat[ur]arum⁶ multum valet ad cognitionem naturantis⁷ naturae et non creatae. Sic igitur solum appetendae sunt scientiae secundum quod ad virtutem ordinantur,

C	C ^{6P}
†quod est simpliciter bonum \\habemus(?) quod quidem ordinantur† ad id quod est per se bonum/ et propter se,	et sic ⁸ omnia alia bona secundum quod ordinantur ad illud quod est simpliciter bonum hominis, quod quidem ordinatur ad illud quod est per se bonum et propter se

secundum cuius participationem omnia alia bona sunt. Scientiae⁹ autem quaedam ordinantur ad virtutem secundum propinquius, quaedam autem¹⁰ secundum remotius. Unde logica principaliter ad illas scientias quae de¹¹ rebus sunt ordinatur, cum doceat modum omnium aliarum scientiarum, aliae autem ad virtutem intellectualem, et secundum hoc plus bonitatis et

¹ sunt instrumenta et C] *om.* C^{6P}; infinita *add. & del.* C.

² sunt P] sic C^{6P}.

³ illam C] aliam C^{6P}.

⁴ scientia – ordinatur – habet C] scientiae – ordinantur C^{6P}

⁵ primo C] principio secundi C^{6P}, *et quidem recte. Laudatur* Arist., *EN* II.1.1103a14-17, trl. Burgundii: “Duplici autem virtute existente, hac quidem intellectuali, hac vero consuetudinalem {vel morali}, ea quidem que intellectualis, multum ex doctrina habet, et generationem et augmentum, et ideo experimento indiget et tempore.”

⁶ creaturarum] et *add.* C^{6P}, *sed fortasse exp.*

⁷ naturantis naturae et non creatae C^{6P}] naturae creatae C.

⁸ sic C^{6P}*p.c.*] sunt C^{6P}*a.c.*

⁹ scientiae autem C^{6P}] scita unde C.

¹⁰ autem C] *om.* C^{6P}.

¹¹ de rebus sunt C] sunt de rebus C^{6P}.

utilitatis habent illae scientiae ad virtutem intellectualem¹ quam haec,² immo haec tantum³ id quod est utilis est, aliae autem et bonae et utiles. Secundum⁴ quod multum utilitatis habeat logica ad alias scientias et sic⁵ per consequens ad virtutem,⁶ patet quod⁷ ipsa sit scientia scientiarum, omnes alias scientias rectificans et⁸ certificans. In genere ergo utilis maxime appetenda est logica, ipsa enim est⁹ quae modum omnium aliarum scientiarum determinat, /C52vA/ quae¹⁰ omnes alias rectificando se ipsam quodammodo rectificat, et¹¹ ideo scientia scientiarum dicitur sicut manus¹² organum organorum. Sed cum in aliis sit tantum triplex modus necessarius,¹³ ut¹⁴ divisivus, definitivus, collectivus, quos quidem modos habet logica¹⁵ determinare ||¹⁶ et in tractando artem istorum modorum sufficienter dicitur logica, sicut testatur Boethius¹⁷ super commenta Marci Tullii dicens quod logica sufficienter dividitur in artem [dividendi] dividendi, definiendi, colligendi. †Quare, cum liber Topicorum Boethii et¹⁸ liber De divisionibus et liber Topicorum Boethii non sunt de arte dividendi nec definiendi nec colligendi, non erunt de integritate logicae.†

Ad quod dicendum quod ad esse logices [[non sunt logices]] non sunt libri Boethii nec liber Porphyrii nec etiam libri aliorum Philosophorum, sed sunt de integritate logices quantum ad bene esse, debemus enim supponere quod Aristoteles fuit sufficiens in tradendo nobis artem logicam, unde substantia tota artis logices nobis ab Aristotele edita¹⁹ fuit, alii tamen

¹ intellectualem C] *om.* C^{6P}.

² haec C] ista C^{6P}.

³ tantum id C] *om.* C^{6P}.

⁴ secundum C^{6P}] unde C.

⁵ sic C] ita C^{6P}.

⁶ virtutem C] virtutes C^{6P}.

⁷ quod C] cum C^{6P}.

⁸ et certificans C] *om.* C^{6P}.

⁹ est C^{6P}] *om.* C.

¹⁰ quae C] et C^{6P}.

¹¹ et C] quae C^{6P}.

¹² manus] dicitur *s.l. add.* C^{6P}.

¹³ necessarius C^{6P}] necessario C.

¹⁴ ut divisivus definitivus C] definitivus divisivus C^{6P}.

¹⁵ logica C] logicus C^{6P}.

¹⁶ || *Hic C^{6P} cum C congruere desinit.*

¹⁷ Boethius, *In Top. Cic.* PL 64: 1045B.

¹⁸ et] *lectio incerta* C.

¹⁹ edita] *fortasse tradita scribendum.*

philosophi, ut Boethius et Porphyrius, ad explanationem eorum quae traduntur ab Aristotele alios libros ediderunt, unde de substantia artis non sunt sive de esse, sed solum de bene esse. Scientia ergo de divisionibus, quam prae manibus habemus, non est de integritate logices \quantum ad substantiam et esse artis logices/, sed solum quantum ad bene esse.

D1 In primo igitur dubitatur, cum cuilibet divisioni respondeat sua compositio ei opposita, propter quid iste liber et alius non sit de compositione et compositionum diversitate sicut de divisione et divisionum diversitate.¹

Si vero dicat quis, cum oppositorum eadem sit disciplina, per unum oppositorum datur intelligi reliquum, et quod doctrina unius sit doctrina utriusque, tunc videtur quod principalius debet descendere super diversitatem compositionum quam divisionum, tum quia melius est et difficilius construere quam destruere, quare componere melius quam dividere, quare potius debet esse ars vel scientia de compositione quam de divisione, ars enim et scientia, ut dicit Aristoteles, circa difficile et bonum consistit, tum quia compositio est sicut habitus, divisio vero sicut privatio.

C	Kilwardby
<p><i>D2</i> Item videtur quod haec scientia non sit scientia, omnis enim scientia aliquam quaestionem factam terminat et certificat; haec scientia nullam certificat nec terminat; quare non est scientia. Maior patet: per scientiam cognoscimus cognoscibilia; cognoscibilia autem sunt dubitabilia; dubitabile autem [[est]] et propositio dubitabilis idem sunt; propositio vero dubitabilis \[idem(?) vero(?) propositio(?) vero dubitabilis] et quaestio idem sunt, est enim quaestio dubitabilis propositio; per scientiam igitur cognoscimus quaestionem/ aliquam. Quare patet</p>	<p>Sequitur quaestio cuiusmodi <quaestio> habet det(erminari) per divisionem,</p> <p>cum cognitio divisiva sit quaedam cognitio, et cognoscibilia sunt ipsa dubitabilia quae quaerimus, et quia quattuor sunt quaestiones, et per definitionem cognoscimus quaestionem quid est, per divisionem cognoscemus aliquam aliarum.</p>

¹ diversitate] diversimode C a.c.

maior, et minor inductive: haec enim scientia non determinat [[q.]] quaestionem an sit nec quid sit nec propter quid sit nec quia sit, ut patet cuilibet. Dividens enim supponit rem esse, quare non terminat quaestionem primam, quare etc. Stat igitur conclusio ut videtur.	
--	--

Ad D1 Ad primum dicendum quod omnis cognitio sive scientia plus consistit in discretione aliquorum ad invicem et in separatione unius ab altero quam in coniunctione eorundem. Et huius signum est quod scientia quae est de aliquo facto non stat in illo sed descendit ad partes eius et passiones proprias uniuscuiusque inquirat ut sic cognoscat unamquamque ad alteram, magis igitur est ordinata ad scientiam et cognitionem divisio quam compositio, et ideo potius descendit haec doctrina ad diversitatem divisionum quam compositionum.

Item, divisio ordinata est ad definitionem, unde dicitur in hoc libro quod ex divisionibus iunctis componitur una definitio. Cum igitur divisio expediatur ad definitionem, compositio impedit eandem, et per consequens impedit principium cuiuslibet cognitionis et scientiae. Patet igitur quare de divisione potius sit una scientia quam de compositione, aut si de utraque est una, principalius tamen est de divisione.

C	Kilwardby
<i>Ad D2</i> Ad secundum dicendum quod per viam divisionis terminatur haec quaestio “Quot?”, quae continetur sub quaestione “Quae sunt?”; quaesito enim quot animalia sunt sic responderi ¹ potest: “Animalium aliud tale, aliud tale”, et sic per divisionem terminatur quaestio talis.	Dicendum quod per divisionem terminatur quaestio “Quot?”, [et] quae continetur sub quaestione “Quia” sicut pars eius; quaesito enim quot sint animalia potest ⁶ responderi “Animalium aliud tale, aliud tale”, et sic per divisionem terminatur talis quaestio.

¹ responderi] respondere C.

⁶ potest] possunt V.

<p>Vel dicendum quod omnes huiusmodi quaestiones terminantur per demonstrationem, non tamen quaelibet aequae primo; et non omne¹ faciens cognitionem terminat aliquam huiusmodi quaestionem, syllogismus enim dialecticus aliquam² cognitionem facit, tamen huiusmodi quaestionem terminare³ non potest, nisi dicatur terminari⁴ quacumque cognitione cognosci</p>	<p>Aut dicendum quod omnes huiusmodi quaestiones terminantur per demonstrationem, quamvis non aequae primo; et non omne faciens quacumque cognitionem terminat aliquam huiusmodi quaestionem, syllogismus enim dialecticus facit qualemcumque cognitionem, nullam tamen terminat huiusmodi quaestionem, nisi diceretur terminari quacumque cognitione cognosci.</p>
--	---

et sic communiter sumpto cognoscibili respondendum est primo quaesito⁶ quod est scientia /52vB/ de divisionibus, et etiam quod est aliquo modo de integritate logices.

D3 Videndum est consequenter utrum scientia de divisionibus sit una vel plures.

I. Et quod sit plures videtur.

I.1 Est enim de sex generibus divisionum, quae non sunt aliquid unum.

I.2 Item, hoc ipsum ‘divisio’ praedicatur de omni divisione; aut ergo secundum eandem rationem aut secundum diversas; non secundum eandem, ut videtur, dicit enim quod in principio sui tractatus dividendum est nomen divisionis, et consequenter subiungit huius causam dicens quod divisio dicitur multis modis; si secundum diversas, tunc non erit haec scientia una ab unitate eius nec etiam, cum sit aequivocum de ipso debet esse una scientia.

<p>C</p> <p>The text below is clearly derivative from Kilwardby’s and not vice versa. The</p>	<p>Kilwardby</p>
--	-------------------------

¹ omne] omnis C.

² aliquam] nullam C.

³ terminare] certificare C.

⁴ terminari] terminare C.

⁶ quaesito] habito C.

Peterhouse commentator adapts K.'s solution of the problem to a new role as an objection and updates the terminology, replacing 'multipliciter dictum' with 'analogum'. In the end, though, he will adopt K.'s solution.	
1.3 Si vero dicat quis "Divisio nec est aequivocum nec univocum simpliciter, sed est analogum, a cuius unitate nihil prohibet scientiam esse unam",	Dicendum quod divisio nec est simpliciter univocum nec simpliciter aequivocum, sed multipliciter dictum, i.e. secundum prius et posterius dictum de divisionibus per se et per accidens. Ab unitate tali nihil prohibet scientiam esse unam.

tunc quaero¹ de qua dicatur per prius et de quibus per posterius.

1.3.1 Et videtur quod de divisione generis dicatur per prius, tum quia ubi determinat specialiter de unaquaque istarum divisionum primo determinat de divisione generis, tum quia maior pars huius totius tractatus in determinatione ipsius †accipitur†.

1.3.2 Contrarium patet sic: omnis divisio alicuius totius est, quod enim simplex indivisibile est; ergo [[ubi]] ubi est magis et verius totum et magis propria et verior est divisio; sed totum integrale verius participat rationem totius et magis proprie quam genus sive universale; principalior² igitur est divisio totius integralis quam divisio generis. Eadem ratione principalior est omnibus aliis divisionibus, et adhuc multo fortius.

3. Haec conclusio concedenda est.³ Et huius signum est quod nihil dividitur nisi habens partem et partem. Tale vero potest dici totum; communiter ergo sumendo totum potest dici quod omnis divisio est totius, proprie tamen sumpta est una divisio specialis et principalis a cuius unitate haec scientia

¹ quaero] quaere C, ut videtur.

² principalior] principaliter C.

³ Contra, Albertus, *Liber divisionum* I.2, p. 19 de Loe = 84.43-48 Möhle: "Si autem quaeritur, de quo dicitur per prius, dicendum, quod per prius dicitur de his quae substantialiter dividuntur; et inter ea dicitur per prius de his, quae formales habent partes; et adhuc primo omnium dicitur de generis in species divisione, quae formalibus differentiis constitutis exeunt a genere."

una est in quantum huiusmodi. Divisionis ratio aliquo modo salvatur in aliis, prius tamen specialiter determinat de divisione generis, plus etiam(?) immoratur in determinando de divisione <***> quamvis de hac divisione principaliter non intendit, quia magis spectat ad logicum, fortasse quia plura dubitabilia circumstant in ipsam.

Ad 1.1 Ad hoc vero quod dicit quod haec scientia est de sex generibus divisionum, quae non sunt aliquid unum, dicendum quod etiam si non sint aliquid unum, fundantur tamen super aliquid unum, unitas enim analogi fundatur super aliquam naturam unam, ut haberi potest ab Aristotele¹ et etiam ab Averroee, cuius unitas ad unitatem scientiae <sufficit>.

Viso quod haec scientia sit una, consequenter pro<m>ptius² ad substantiam praesentis negotii accedendum est. Quoniam ergo, ut dicit Isaac in libro *De definitionibus*,³ [quod] philosophia est assimilatio operibus creatoris secundum humanitatis virtutem,⁴ assimilatio autem operibus creatoris est perceptio veritatis rerum, haec autem est comprehensio rerum ex earum causis, quae sunt materia, forma, finis, efficiens, – philosophus igitur causas rerum habet considerare, et huic Aristoteles fert testimonium in primo *Physicorum*⁵ dicens quod tunc arbitramur⁶ scire vel cognoscere unumquodque cum causas eius et principia et elementa cognoscimus, et sunt elementa proprie materia, forma, principia, finis et efficiens causa, vero communiter dicitur de omnibus.⁷ Supposito igitur quod haec doctrina sit pars philosophiae, quia logices aliquo modo, ut dictum est, quaerendum est de principiis et elementis ipsius, sc. de quo ut de subiecto, quod pertinet ad causam materiale, et qualiter, et hoc ad causam formalem, et ad quid, et hoc ad causam finale. Quis est etiam artifex sive efficiens huius operis.

Dicendum igitur quod causa materialis huius sunt sex genera divisionum, sicut prius dixi. Causa vero formalis consistit in modo agendi et in ordinatione ipsius⁸ scientiae. Modus autem agendi triplex est hic, sicut in

¹ Aristotele – Averroee] Cf. Arist., *Metaph.* IV.2 et Averroes, *Metaph.* IV.2.

² pro<m>ptius] fortasse propius scribere praestat.

³ Isaac, *De definitionibus* 303.4-5 Muckle: “philosophia est assimilatio operibus creatoris gloriosi et sublimis secundum virtutem humanitatis”.

⁴ virtutem] veritatem C.

⁵ Arist., *Ph.* I.1.184a12-14. Cf. *Auctoritates Aristotelis* 2.1.

⁶ arbitramur] arbitrantur C.

⁷ omnibus] orationibus vel sim. C a.c.

⁸ ipsius scientiae] [[huius]] scientiae // ipsius C.

qualibet scientia, sc. divisivus, definitivus et collectivus. Causa vero necessitatis istorum modorum expressa est super librum Porphyrii. Quartus modus est qui non est necessarius, sed utilis tantum, qui dicitur exemplorum suppositivus, exempla enim ponimus ut sentiant qui discunt.¹ Finalis vero duplex est, sc. propinqua et remota; propinqua est cognitio eorum quae docentur in hac doctrina, remota est tota logica, ars enim dividendi †contra()tur† ad definitionem, et definitio essentialiter est ad syllogismum; et qualiter hoc sit dicemus supra /53rA/ librum Elenchorum. Igitur, cum tota logica sit de syllogismo, necesse est quod ars dividendi vale<a>t ad totam logicam.

Causa vero efficiens potest dici [quod] iste artifex qui composuit² hanc scientiam, et etiam illud quod movebat istum artificem ad compositionem huius scientiae. Secundum quod vult Aristoteles in secundo Posteriorum³ omne movens reducitur ad causam efficientem, prima igitur causa efficiens dicitur ipse Boethius, secunda vero causa suscepti operis movens ipsum ad tale opus,⁴ et est quod Boethius inspiciens artem dividendi quam dedit Aristoteles in libro Posteriorum, sc. in secundo,⁵ vidit plures alios modos divisionum praeter illam de qua intendit ibi, cuius<modi> est divisio generis in species, et solum determinat Aristoteles de hac divisione, quia haec sola est via veniendi in definitionem [[ne(?)]] igitur logicus aliquis aliquam aliam divisionem pro divisione generis acciperet, quare propter indigentiam nostram tractatum de sex generibus divisionum nobis edidit Boethius.

Hoc habito, quia causa formalis consistit in modo agendi, qui iam dictus est, consistit etiam in divisione et ordinatione partium huius scientiae, †quod non dicitur†, ideo de hoc consequenter videndum est.

Dividitur autem iste liber primo in tres partes: in prooemium, tractatum et epilogum. Tractatus ibi incipit <38.16> Sed haec hactenus, epilogus ibi <50.4> De divisione quid etc. In prooemio vero intendit tria. Primum est commendatio suae scientiae, secundum⁶ est modus in hac doctrina et ponitur ibi <4.11> Quare quoniam est maximus; tertium est admonitio

¹ Cf. Arist., *APr.*

² composuit] componiit (*sic!*) C.

³ Cf. Arist., *APo.* II.11.

⁴ opus – secundo] *iter.* C.

⁵ Arist., *APo.* II.13.

⁶ secundum] secundus C.

contra invidios, et ponitur ibi <6.3> Nec ullus livor. Ex prima parte extrahi possunt duae rationes. Prima est: ‘Omne quod magnos fructus affert studiosis est commendandum; scientia dividendi est huiusmodi; ergo etc.’ Huius rationis solum dat minorem sub forma interrogationis dicens <4.3> Quam magnos. Nota quod scientia est habitus speculativus conclusionis, peritia vero, ut vult nominis etymologia, est quasi “per multa vadi[a]tio”, peritus enim dicitur a ‘peri’ quod est “circum” et ‘eo, is’, quasi “circuens cognitiones rerum”. Secunda ratio ponitur ibi <4.3-4> Quamque apud etc. et potest sic formari: ‘Omne quod commendant philosophi est commendandum; scientiam hanc commendant philosophi; ergo etc.’ Huius rationis¹ solum probat minorem ostendens qualiter apud plures philosophos fuit haec scientia honorata et commendata. Dicit igitur quod liber De divisionibus, quem Andronicus diligentissimus senex composuit, ostendit [[quod]] \quantum/ honorata est scientia dividendi apud illos philosophos qui fuerunt de secta propria. Et nota quod “senex” dicit ut per hoc innuat ipsum esse magnae auctoritatis, secundum² quod dicitur alibi “barbato³ credere magistro”. Diligentissimus⁴ vero quem labor studii non invenit otiosum.

Item, liber De divisionibus commendatur ab Apollonio⁵ gravissimo philosopho, et potest dici philosophus gravissimus propter magnitudinem suae scientiae, sicut pondus dicitur gravissimum propter quantitatem et vehementiam suae quantitatis. Et hoc est <4.5-6> Et hic idem etc.: hic etiam: liber est commendatus ab Apollonio in commentario, sc. in libro Platonis qui nuncupatur Sophistes, et per hanc etiam scientiam probatur utilitas libri Porphyrii, qui est introductorius in Praedicamenta Aristotelis. Dicit⁶ enim quod necessarium est scire quid genus, quid species, et omnino ad ea quae in divisione sunt utilia. Et hoc est <4.6-7> Et in libris Platonis.

¹ rationis] *ex nescioquo correctum habet C.*

² secundum] *fini C.*

³ barbato – magistro] *cf. Persius, Sat. 4.1-2: “Rem populi tractas? Barbatum haec crede magistrum / dicere.”*

⁴ diligentissimus – otiosum] *cf. Robertus Kilwardby, Divis. V 30r: “diligentissimus est quem labor studii non invenit otiosum, ut dicit Tullius.” (Frustra haec apud Ciceronem quaeres).*

⁵ Apollonio] *Nomen ex Plotino non intellecto derivatum.*

⁶ Porphyrius, *Intr.* 1.2-5: “Cum sit necessarium [...] nosse quid genus sit et quid differentia, quidque species et quid proprium et quid accidens et ad definitionum adsignationem et omnino ad ea quae in divisione vel demonstratione sunt utili [...]” *ubi pro utili codices utilia praebent.*

Et nota quod differunt commentum, glossa, commentarium. Dicitur enim commentum quod exponit sententiam, glossa quod litteram, commentarium quod¹ utrumque.

Sequitur <4.11> Quare quoniam maximus usus. In hac parte intendit(?) dare modum procedendi in hac scientia, et dividitur haec pars in duas. In prima dat suum modum procedendi, in secunda, ut² ibi <4.14-14> ut nec, dat causam quare sic procedendum est. Dicit ergo quod quoniam maxima est utilitas illius³ scientiae de divisionibus, doctrina etiam in se facillima, ideo proposuit modo introductionis de divisionibus competentem et subtilem tractatum sub brevitare moderata perscribere. Ecce(?) in actu promittit suum modum procedendi existere, non in potentia, hoc est in continua oratione in subtilitate \et/ moderata brevitare.

Et nota quod per hoc quod dicit <4.11> “maximus usus” i.e. maxima utilitas sive valde frequens /53rB/ usus intelligitur, ut accipiatur ‘usus’ in sua propria significatione, suscitatur enim attentionem⁴ auditorum et eorum aptat benevolentiam †circa duo† istud quod maximum est debemus esse attentum.

Item, eo quod utilitas est vel frequens usus, ideo debemus esse benevoli.

Item, per hoc quod dicit <4.11> “facillima” praeparat docilitatem; eo enim quod doctrina est facilis debemus esse dociles. Et istud consonat illo verbo quod dicitur in libro De scholastica disciplina:⁵ “discipuli provecio in tribus debet consistere, in attentione, docilitate et benevolentia. Debet enim esse attentus ad audiendum, docilis ad intelligendum, benivolus ad retinendum”.

Consequenter dat causam sui modi procedendi, et dat triplicem tribus specialibus modis procedendi prius datis correspondentem secundum ordinem. Dat igitur primo causam quare “competenti”, et est <4.15> ne<c>

¹ quod] *nescioquid C.*

² ut ibi] *lectio incerta C.*

³ illius] *lectio incerta C.*

⁴ attentionem] *intentionem C.*

⁵ Ps.-Boethius, *De disciplina scolarium* 2.1, ed. Weijers p. 99, 12-16: “Debet autem discipuli subieccio in tribus consistere: in attencione, benivolencia et docilitate. Docilis ingenio, attentus exercicio, benivolus animo. Attentus, inquam ad audiendum, docilis ad intelligendum, benivolus ad retinendum.” Cf. Robertus Kilwardby, *Comm. Porph. Intr.*, in Lewry 1978: 363: “ut dicit enim Boecius in libro de Disciplina Scolarium, discipuli subieccio debet in tribus consistere, in docilitate ad audiendum et in attencione ad intelligendum et in benivolencia ad retinendum.”

anxietas orationis decisae, i.e. non continuae, ingeratur¹ mentibus audientium. “Competens” igitur nihil aliud fuit quam continuum, et quod unum possit accipi pro reliquo satis patet per expositiones nominum. Secundo cum dicit <4.15> et non perfectae dat causam quare “subtili”, et est ne anxietas sententiae imperfectae ingeratur mentibus legentium, \non/ subtiliter enim loquitur qui sententiam imperfectam exprimit. Tertio, cum dicit <6.1> nec supervacuam, dat causam quare “moderata brevitate”, et est quod non est iustum audientes insolitos audire nova per longas ambages, i.e. per supervacuam loquacitatem detinere.

Consequenter intendit quandam admonitionem contra invidos sive contra invisos sive contra illos qui nec accedunt ad scientiam nec etiam volunt alios accedere.

C	Kilwardby
Et innuit Auctor quae movent et excitant ad invidiam et detract<at>ionem, sc. arduitas rei de qua agitur et ignorantia. De primo dicitur ² alibi: “Summa ³ petit livor”, de secundo dicitur “Omnia ⁴ quae nescit dicit spernenda colonus”. ⁵	In parte prima tangit duo quae movent et invitant ad invidendum et ad detractandum, sc. arduitas sive nobilitas rei et ignorantia de ipsa. De primo dicitur alibi quod “Summa petit livor” et “semper est invida ad partes feliciores”. De secundo vero dictum est “omnia quae nescit dicit spernenda etc.”

Dat etiam duo remedia quibus refrenari debet modus invidiae, sc. quia laboriosum hoc opus, quia etiam ad communem utilitatem, et ad hoc debet unusquisque male dictis ignorare et bene dicta commendare prius⁶ quam artificem et suum opus vituperat, spes enim placendi auditoribus multum valet ad profectum bonarum artium, nihil enim magis animos a scribendo

¹ ingeratur] ingeneratur C a.c. Item paullo infra.

² dicitur] agitur C.

³ summa petit livor] Ovidius, *Remedia amoris* 369.

⁴ omnia – colonus] *fontem non inveni*.

⁵ colonus] colores C.

⁶ prius] post C.

retrahit quam auditoribus placendi desperatio; non etiam magis eosdem a<d> scribendum allicit et excitat quam auditoribus placendi speratio.

Q1 Quaestio prima est: Cum hic intendit de divisione, propter quid non definiat ipsam.

Et potest dici quod multiplex dicitur, ideo non definitur; vel forte quia notum est relinquitur, nihil enim prohibet, ut dicit Aristoteles,¹ scita quaedam despiciere eo quod sunt manifesta.

C	Kilwardby
<p><i>Q2</i> Secundo quaeritur utrum per divisionem cognoscamus divisum an dividencia.</p> <p><i>1.</i> Et quod divisum videtur:</p> <p><i>1.1</i> Nam per definitionem cognoscimus definitum, ergo per divisionem divisum.</p> <p><i>1.2</i> Item, per definientia definitum et per inferentia illatum; <<ergo>>et per dividencia divisum.</p> <p><i>2.</i> Sed contra hoc videtur quod ens, cum s<<it m>>axime notum, est² enim prima animi impressio, cognosci non habeat per divisionem et si hoc, aut nulla philosophia debet dividere ens, [s] aut,³ si aliqua debet,⁴ cognoscit dividencia per divisum et non econverso.</p>	<p>Sequitur quaerere utrum per divisionem cognoscamus divisum an dividencia.</p> <p>Et <quod divisum videtur:></p> <p>Quia per definitionem cognoscimus definitum, per divisionem cognoscemus divisum.</p> <p>Contra hoc est quod ens, cum sit maxime notum, est enim animae prima impressio, non habet cognosci per divisionem, et si hoc, aut nulla scientia habet ens dividere, aut, si habet, cognoscentur dividencia per divisum et non econverso.</p>

¹ Arist., *APo.* I.10.76b16-18.

² est] cum C.

³ aut] 9^t C.

⁴ debet] dicitur C.

<p>3. Dicendum¹ est quod per divisionem habet cognosci divisum in suis partibus, et hoc est cognoscere primum per posteriora. Unde nulla est obiectio de ente: licet enim per priora cognosci non posset, tamen cognosci potest per posteriora.</p> <p><i>Q3</i> Tertio quaeritur utrum tota oratio quae continet divisum et dividencia nominanda est divisio, an illa sola quae continet dividencia.</p> <p>1. Quod secundo modo videtur: Oratio solum haec continens definientia dicitur definitio, ergo a simili oratio continens² dividencia debet dici divisio.</p> <p>2. Hoc tamen non dicit usus communis.</p> <p>3. Dicendum³ est quod totalis oratio comprehendens divisum et dividencia debet dici divisio eodem modo quo dicitur oratio continens definitum et definientia definitio, et etiam <o>ratio comprehendens inferentia et illatum potest dici syllogismus, sicut dicemus supra librum Elenchorum.</p>	<p>Dicendum quod per divisionem habet cognosci divisum in quantum divisum, et hoc est cognoscere ipsum in suis partibus, et sic nulla est obiectio de ente.</p> <p>Sequitur quaestio utrum tota oratio quae continet divisum et dividencia, an solum illa quae continet dividencia dicenda sit divisio.</p> <p>Et quia oratio continens solum definientia dicitur definitio, oratio continens solum dividencia dicitur divisio.</p> <p>Hoc tamen repugnat usui communi.</p> <p>Dicendum quod divisio dicitur tota oratio comprehendens divisum et dividencia, sicut syllogismus vocamus orationem comprehendem illatum et inferentia, et definitionem quoque vocamus orationem comprehendem definitum et definientia,</p>
---	---

¹ dicendum] cuius ratio C.

² continens] pertinens C a.c.

³ dicendum] cuius ratio C.

	<p>fortassis tamen magis nominanda est definitio oratio continens definientia quam divisio continens dividencia propter hoc quod definitio magis significat de esse absolute, cum det cognitionem rei in se, quam divisio, cum cognitionem rei det in suis partibus. Potest tamen divisio nominari sic et sic.</p>
--	--

Q4 Quarto quaeritur de hoc quod dicit quod haec scientia affert magnos fructus studiosis. Cum enim studiosus est, ut dicit Tullius,¹ cuius animus vehementer applicatur ad bene agendum, et sic est idem quod virtuosus, /53vA/ ut vult Aristoteles,² tunc, ut videtur, talibus parum prodest scientia secundum quod dicitur in *Ethicis*:³ “scientia parum valet ad virtutes”.

Cuius ratio est quod scientia non primo ordinatur ad virtutes, sed ex consequenti, cum sit cognitio rerum per quam quidem cognitionem devenimus in virtutes aliquo modo.

Vel potest dici quod hoc nomen ‘studiosus’ est aequivocum: aliquando enim dicitur denominative a virtute, ut vult Aristoteles in *Praedicamentis*;⁴ sic etiam utitur Tullius ipso.⁵ Unde procedit obiectio in aequivoco.

Q5 Quinto quaeritur super hoc quod dicit quod haec doctrina est [[fin]] facillima.

1. Per hoc enim videtur quod non sit scientia nec ars: omnis enim scientia et omnis ars est de difficili et bono, ut vult Aristoteles in *Ethicis*.⁶

3. <***> Cuius ratio est quod omnis ars et scientia est de difficili et bono, quaedam tamen de magis bono, quaedam tamen de magis difficili,

¹ Cf. Cicero, *De inventione* I.XXV.36: “studium est autem animi assidua et vehementer ad aliquam rem applicata magna cum voluptate occupatio, ut philosophiae, poëticae, geometricae, litterarum.”

² Arist., *Cat.* 8.10b5-9.

³ Arist., *EN* II.3.1105b2-3.

⁴ Arist., *Cat.* 8.10b5-9.

⁵ ipso] spē C.

⁶ Arist., *EN* I.1.1094a1-2 + II.2.1105a9.

quaedam de minus, et adhuc †ideo† minus difficile potest dici magis difficile respective. Non negat igitur Boethius quin ista ars sit de difficili, non tamen de difficili simpliciter sed de eo quod est parum difficile. Unde, ut reddat auditores dociles dicit hanc scientiam esse facillimam.